

Mikko Haaksluoto

Tehhtaaseen sidotut

Sisällysluettelo

SIVIILIIN

- Luku I
- Luku II
- Luku III
- Luku IV

TEHTÄVÄSTÄ TOISEEN

- Luku I
- Luku II
- Luku III
- Luku IV
- Luku V
- Luku VI
- Luku VII
- Luku VIII
- Luku IX
- Luku X

ENSIMMÄISET VIIKOT

- Luku I
- Luku II
- Luku III
- Luku IV

Luku V

Luku VI

Luku VII

Luku VIII

Luku IX

LAADUNVALVONTAA

Luku I

Luku II

Luku III

Luku IV

Luku V

Luku VI

LAUANTAI-ILTA

Luku I

Luku II

Luku III

Luku IV

Luku V

Luku VI

Luku VII

Luku VIII

Luku IX

Luku X

Luku XI

KOKEILU

Luku I

Luku II

Luku III

Luku IV

Luku V

Luku VI

Luku VII

KESÄN KOITTAESSA

Luku I

Luku II

Luku III

Luku IV

Luku V

SIVIILIIN

I

Viimeisenä palvelupäivänään pioneeri Pasi Pääkkönen heräsi tuvassa jo varhain ennen ruotukavereitaan. Kun hän avasi silmänsä, hän ei ollut aluksi oikein perillä, oliko hän jo valveilla vai vielä unessa. Jokin hämärä muistikuva hetki sitten nähdystä unesta yritti vielä luikerrella hänen tajuntaansa, mutta sitä mukaa kuin kuorsaus ympärillä voimistui, myös leijaileva olotilakin haihtui mielestä pois aivan omalla painollaan.

Hän kaivautui syvemmälle peiton alle ja yritti nukahtaa uudelleen. Se oli kuitenkin toivoton yritys, koska lähimmässä punkassa käytiin narskuttelemaan hampaita niin äänekkäästi, että sitä jäi väkisinkin kuuntelemaan. Sitten yhdeltä suunnalta yskäistiin ja joku puhui unissaan siviiliviinojen ostamisesta ja rynnäkkökiväärin kokoamisesta; sekavan höpötyksen seasta erottui lause ”lataa ja varmista”.

Pasi nousi sängyn reunalle istualleen ja raapi pitkän tovin hiuksiaan. Hän päästi suustansa pitkän haukotuksen ja vilkaisi hajamielisesti rannekelloaan: se ei ollut vielä viittäkään. Hän yritti vielä muistella, millaista unta hän oli nähnyt äsken, mutta ei kyennyt palauttamaan mieleensä kuin jonkin sekavan mielikuvan puita pilkkovasta vanhasta miehestä, jolla oli ollut vihreä pipo päässään ja revenneet lenkkitosut jaloissaan. Aika vaikeaa oli kuvitella, että niinkin mitäänsanomattomalla unella olisi voinut olla jokin syvällisempi tarkoitus.

No, Pasi oli kyllä muutenkin melkoinen skeptikko sellaisten asioiden suhteen. Iltaapäivälehtien ufouutisille hän oli yleensä vain hymähdellyt, eikä astrologiakaan häntä erityisemmin kiinnostanut, vaikka horoskoopit toisinaan

pitivätkin paikkansa. Kai se oli aivan todennäköisyyslaskennan sääntöjen mukaista, että silloin tällöin kaiken maailman ennustukset sattuivat jopa kohdalleen. Kuka uniinsa uskoi, se varjoaan pelkäsi.

Hän katseli verkkaisesti ympärilleen ja yritti keskittyä siihen muuttumattomaan tietoon, että tämä nyt olisi hänen viimeisin aamunsa armeijan leivissä. Edessä olisi vain pikainen aamiainen varuskunnan ruokalassa, siviilivaatteiden päälle pukeminen, vihonviimeisten valtion varusteiden luovuttaminen ja lopuksi sotilaspassin noutaminen komppanianpäällikön toimistosta. Sen jälkeen hän olisi vapaa mies, joka saisi tulla ja mennä aivan kuten itse tahtoi. Yksikään kapiainen ei voisi enää käskää häntä tekemään asentoa ja lepoa, eikä kukaan esimies tulisi enää vahtimaan, mihin aikaan hän kömpisi illalla sänkyynsä tai kuinka pitkät niskavillat hänellä sattuisivat kulloinkin olemaan.

Niin ihmeelliseltä kuin se tuntuikin, puolen vuoden kakku oli nyt lusittu. Tämän jälkeen ketään ei enää kiinnostaisi, oliko Pasi muistanut edellisenä iltana ajamaan partansa tai lankkaamaan saappaansa. Oluttakin hän saisi litkiä humalaan asti vaikka keskellä viikkoa, jos siltä vain tuntui.

Näistä myönteisistä seikoista huolimatta Pasi ei tuntenut oloaan erityisen juhlavaksi. Hän oli kironnut armeijan typeriä touhuja siinä missä muutkin, eikä hän todellakaan voinut sanoa, että olisi erityisemmin nauttinut hikisistä sulkeis- ja taisteluharjoituksista tai loputtoman tuntuisista metsäleireistä, joissa oli haudattu harjoitustelamiinoja vesisateen ryvettämään hiekkatiehen tai raahattu suksilla pulkkaa taimikoiden halki paikasta A paikkaan B.

Kuinka monta kertaa hän olikaan vannonut itselleen, ettei enää edes kusisi varuskuntaan päin, kunhan sen portit olisivat sulkeutuneet viimeisimmän kerran hänen takanaan. Armeija oli ollut hänelle pelkkää pakkopullaa, mutta sitä samaa se kai oli ollut aika monelle muullekin suomalaiselle miehelle kautta aikojen.

Pasi katsoi lattialla lojuvaa nippa nappa -kalenteriaan, josta hän oli jo värjännyt viimeisen ruudun mustaksi edellisenä iltana. Vain muutamia viikkoja aikaisemmin tämä pieni pahvinpalanen oli merkinnyt hänelle toivoa ja tulevaisuutta, mutta nyt se ei näyttänyt hänestä millään tavalla merkittävältä. Mitähän järkeä niitä aamujakin oli ollut laskea, sillä kyllähän ne vähenivät laskemattakin, hän huomasi pohtivansa.

Hän taittoi sotilaskodista ostetun kalenterin kahtia ja tunki sen lähes vihaisesti lompakkoonsa - ehkä sitä olisi kuitenkin mukavaa katsella joskus vuosien päästä ja tuumata samalla lentopallokavereille, että tulihan se inttikin sentään käytyä. Kukaan hänen tuttavistaan ei ollut erityisen maanpuolustushenkinen, eikä hänen suvussaan tainnut olla sattumakessua suurempaa soturia. Siitä huolimatta varusmiespalvelun suorittaminen oli heidän elämänpiirissään suoranainen itsestäänselvyys. Se ei ollut mies eikä mikään, joka meni sivariksi tai joka tuli armeijasta maitojunalla kesken pois.

Pasi ei käsittänyt oikein itsekään, miksi siviiliin pääseminen ei herättänyt hänen sisimmässään minkäänlaista juhlamieltä. Hän muisteli jonkun itseään viisaamman henkilön sanoneen jossakin asiaohjelmassa, ettei ihminen tuntenut usein edes itseään. Näköjään se sitten oli totta, sillä eihän tämäkään pettymyksen tunne ollut laisinkaan ennalta odotettavissa. Se mikä oli hetki sitten tuntunut tärkeältä, olikin muuttunut yhtäkkiä aivan samantekeväksi asiaksi.

Hän heittäytyi punkalle pitkälleen ja ummisti silmänsä. Hän asetti kehonsa mahdollisimman mukavaan asentoon ja mietiskeli tätä kuuden kuukauden pituista jaksoa oikein perusteellisesti.

Paria kuukautta ennen armeijaan lähtemistä hän oli tutustunut erääseen kotikaupungissaan asuvaan ikäiseensä nuoreen naiseen. Tyttö oli työskennellyt valintamyymälän

kassalla myyjänä, eikä häntä ollut suojellut miehiltä ainakaan ulkonäkö. He olivat alkaneet seurustelemaan ja alussa kaikki oli näyttäneytkin varsin lupaavalta. Kenties kyseessä ei ollut mikään jalat alta vievä rakastuminen, mutta sen verran pitkälle romanssi oli kuitenkin edennyt, että yhdessä vaiheessa neitokaisen kanssa oli jo keskusteltu vakavalla äänensävyllä kihlasormusten hankkimisesta ja saman katon alle muuttamisesta.

Elämä oli näyttänyt olevan mahdollisuuksia täynnä. Kaikki asiat olivat tuntuneet järjestyvän, kunhan armeija vain olisi ensin hoidettu pois päiväjärjestyksestä. Tytöllä oli vakituinen työpaikka, ja hänen sukulaisillaan oli kuulemma niin paljon läheisiä suhteita useisiin työnantajiin, että sitä kautta Pasillekin järjestyisi jokin duunipaikka vaikka kuinka helposti. ”Kyllä tekeväälle aina töitä löytyy”, oli tytön isä muistanut aina sanoa, kun he olivat tavanneet.

Niin tai näin, suhde ei kuitenkaan kestänyt kuin viitisen kuukautta. Yhdellä viikonloppuvapaalla tyttö vain oli sanoa paukauttanut Pasille mitään varoittamatta, että olisikohan se kuitenkin parempi, jos me lähtisimme eri teille. Tunteet kuohahtivat puolin ja toisin ja lopulta välien selvittely muuttui aivan ilmiriidaksi. Niin hienolta kuin yhdessä oleminen oli alussa näyttäneytkin, kummallakin oli ollut hampaankolossa ties millaisia patoutuneita tunteita ja pidäteltyjä kaunoja. Seurustelu päättyi kuin seinään, eikä asioita edes yritetty sen paremmin selvittää.

Pasi huokaisi raskaasti ja nousi jälleen istumaan punkan reunalle. Seurustelun päättyminen oli ollut hänelle hyvin raskas isku. Kohtalokkaasta illasta oli kulunut jo jonkin aikaa, vaan eipä hän tiennyt oikein vielääkään, miksi ihmeessä tyttö oli tahtonut jättää hänet. Koko kuvio tuntui yhäkin täysin käsittämättömältä, vaikka asioihin oli jo saatu hieman etäisyyttä.

Mikä kumma oli saanut tytön yhtäkkiä muuttamaan mielensä? Eikö se ollut kerrassaan omituista, että viimeistä iltaa edeltävänä viikonloppuna tyttö oli sanonut

rakastavansa häntä ja olipa jopa vihjaillut naimisiin menemisestäkin, vaikka oli kai jo silloin päättänyt sisimmässään, että kohta he eroavat? Pasi ei suostunut uskomaan, että kukaan kuolevainen voisi tehdä sellaista päätöstä aivan hetkessä; kyllä sitä oli pakostikin pyöritelty mielessä jo useamman kerran ennen kuin se ääneen lausuttiin.

Mitä hän oli tehnyt väärin ja mitä kaikkea hänen olisi pitänyt tehdä toisin? Näitä piinaavia kysymyksiä hän jäi pohtimaan, kun alkoi pukeutua viimeisimmän kerran valtion kuteisiin. Viereisessä punkassakin herättiin, kun verhojen raosta tunkeutuvat auringonsäteet tavoittivat hampaitaan narskuttelevan nukkujan. Heinäkuun aamu oli kirkas ja poutainen.

II

Äkkinäinen ei olisi välttämättä ihan heti uskonut, että ruokalaan siirtyvä lauma koostui sotilasvalan vannoneista pioneereista. Jokainen nuorukainen löntysteli aamiaiselle omaan tahtiinsa, eikä heidän pukeutumistyyliäkään ollut enää yhdenmukaisuutta kuin mallin vuoksi. Jollakin pojalla oli päässään kenttälakki ja jollakin toisella taas maastonvärinen lippahattu. Muutamat uskalikot olivat jo heittäneet päähineen kokonaan pois ja olipa joukossa niitäkin, joilla oli siviilisukat näkyvästi jaloissa tai kotoa tuotu t-paita takin alla.

Napit repsottivat auki miten sattui, eikä mölyävää porukkaa voinut kutsua hyvällä tahdollakaan säännöllisessä muodossa marssivaksi joukkueeksi. Jos he joskus olivatkin olleet nöyrästi tottelevia isänmaan puolustajia, nyt heistä oli jäljellä vain pelkkä sotilaallisuuden irvikuva.

Voitiin siis täydellä syyllä kysyä, oliko sotilaskoulutuksesta ollut noille jullikoille kovinkaan paljon hyötyä. Heti kun valvova silmä vähänkään herpaantui, ote repsahti täydellisesti ja tilalle astui joukko hilpeästi naureskelevia pojannulikoita, jotka vain pitivät pilkkanaan kaikkea kuria ja järjestystä. Olikohan yksikään heistä sisäistänyt armeijasta saatuja tietoja ja taitoja pysyviksi elämänohjeikseen?

Heidän edellään kulkeva alikersantti ei edes yrittänyt viedä heitä ruokalaan sääntöjen mukaisesti. Viimeisten päivien aikana ryhmänjohtajat ja upseerikokelaat olivat luopuneet arvovallastaan ilman sen suurempia erimielisyyksiä. Heillä kaikilla oli yhtä vähän aamuja jäljellä, eikä kenelläkään tainnut enää olla kovinkaan suurta halua päästä pätemään sotilaallisilla kyvyillään; huutamiset oli

huudettu jo aikoja sitten ja mielenkiinto kohdistui jonnekin aivan muualle kuin sotilaspassin arvosanoihin.

Tuskinpa niin hupsua varusmiestä oli olemassakaan, joka olisi käynyt vielä pingottamaan ja skarppaamaan viimeisenä palvelupäivänään.

— On muuten aika väinö olo! muuan Lieksasta kotoisin oleva Jormanaisen poika huudahti, kun he ohittivat elokuvahallin.

Jormanaisen mölähdyksy sytytti muutamien nuorten miesten välille suoranaisten kilpailun, kuka heistä osasi leuhkia parhaiten aamujen vähyydellä. Jonkinlaista epämääräistä laulamistakin erottui äänekkään mylvimisen keskeltä:

— Väinö Väinö missä on se Väinö! Alla omenapuun... ei voi olla kukaan muu... Siellä siellä se Väinö on!

— Mä lähden himaan! Mä lähden himaan! Ei iske enää mikään... konsta nakkaa jyvät mäkeen joo joo...

— Heipä hei, taas koko päivä marssittiin... Hellurei, se taitaa pojat olla niin... Että varmaan... että varmaan... tämä marssimme pian ohi on... Ohi on! Ohi on! Ohi on! Tämä marssimme pian ohi on...

Pasi ei viitsinyt osallistua toisten ilonpitoon. Jotenkin vain tuntui, ettei riehakas mielentila ollut lähimainkaan niin aitoa, miltä se ensimmäiseksi näytti ja kuulosti. Hän seurasi syrjäsilmillä tupakavereittensa naamanliikkeitä ja oli ainakin aistivinaan, että moneenkin katseeseen sisältyi myös hienoista epävarmuutta ja huolestuneisuutta. Oliko se siviiliin pääseminen lopultakaan niin suurta vapautta, mitä he olivat monta kuukautta mielessään elätelleet? Päivä vaihtui yöksi niin kuin aina ennenkin, eikä auringon alla tainnut muutenkaan tapahtua mitään erityisen uutta.

— Kai tässä piästään siviiliin vähän pienemmälläkii iänenkäytöllä, Pasilta karkasi toisesta suupielestä.

Vierellä kulkeva pioneeri Haatainen vilkaisi häntä ja naurahti vaisusti. Haatainen oli lukeutunut joukkueen hiljaisimpiin miehiin, ja siksi Pai yllättyikin melkoisesti, kun Veikko Vaitonaiseksi ristitty mies avasi suunsa:

— Niinpä niin... Ja monellakin on huomenna edessä vain rahapula ja työttömyys. Mitäpä erinomaista siinä nyt sitten on...

Pasi aivan hätkähti Haataisen kommentista. Hiljainen mies oli toiminut ikään kuin ukkosenjohdattimena ja oli lausunut tiivistetysti ääneen hänenkin pohjimmaisesta mielentilasta. Nyt hän vasta tajusikin oikein selvästi, mikä häntä odotti siviilissä, eikä se mielikuva näyttänyt kovin valoisalta.

— Siepä sen sanoit. Veit kuule Haatainen sanat miun suusta... Tuosta hyvästä voin vaikka tarjota kaljan, jos joskus vielä nähhään tään jälkehen.

— Pidetään mielessä.

Heitä vastaan käveli muutamia TJ-miehiä, niitä onnettomina pidettyjä tapauksia, jotka joutuisivat palvelemaan isänmaata 270 tai 362 vuorokautta, miehiä, jotka olivat tulleet varuskuntaan samassa saapumiserässä mutta jotka jäisivät tänne vielä kolmeksi tai kuudeksi kuukaudeksi pureskelemaan näkkileipää ja nötköttiä. Eniten äänessä olevat reserviin siirtyvät kaivoivat taskuistaan sotilaspassin kannet aivan kuin yhteisestä sopimuksesta. Muovikansien väliin oli viritetty kuminauha, jonka alle kämmen sitten työnnettiin. Kun muoviläpyskää heiluteltiin nopeasti peukalon ja etusormien välissä, siitä lähti melkein samanlainen kuuluva räpytys kuin lentoon nousevan vesilinnun siipien havinasta.

Pasikin oli hankkinut sotilaspassin kannet jo hyvissä ajoin, mutta nyt kun niille olisi ollut lopultakin käyttöä, hän oli unohtanut ne kaappiinsa. Mutta väliäkö tuolla, sillä kyllähän toiset pitivät huolen riittävästä kuittailusta. Läpysköitä päristeltiin suunnalta jos toiseltakin, eikä kenellekään taatusti jäänyt epäselväksi, mikä porukka oli lähdössä siviiliin.

— Aamuja nolla! Paljonkos teillä? Häh häh hää!

— Vanha lähtee, paska jää! Paskan seasta nousee mortin pää! Oli kesä, oli mopo...

Mitä enemmän Pasi kuunteli ruotukavereittensa mölinää, sitä enemmän se alkoi häntä tympäistä. Olisiko kukaan heistä intoillut ainakaan näin paljon, ellei se olisi kuulunut ikiaikaisiin sotilasperinteisiin? Ainahan ”vanhat” sotamiehet olivat vinoilleet ja naureskelleet palvelukseen jääville varusmiehille; niin olivat tehneet heidän isänsä ja isoisänsä ja niin kai sitten heidänkin kuului tehdä, sillä armeijassahan vallitsi sellainen kirjoittamaton sääntö, että vahinko laitettiin aina kiertämään.

Yksikköön siirtyvät TJ-miehet eivät näyttäneet ottavan ihmeemmin paineita kuulemistaan herjauksista. He vain hymyilivät leppoisasti ja heittivät takaisin joitakin hyvántahtoisia huulia, vaikka muutamat konstat menivät piruilussaan suoranaisiin henkilökohtaisuuksiin. Muuan sotilaspoliisi sai esimerkiksi kuulla ilkeitä mainintoja kieroista silmistään ja änkyttävästä puhetyylistään.

Kaikki huutelu katkesi kuitenkin kuin seinään, kun ruokalan edestä kuului vihainen karjaisu:

— Mikäs saatanan mölykuoro sieltä saapuu? Seis ja heti!

Heidän pahaksi onnekseen luutnantti Holappa sattui olemaan sinä aamuna varuskunnan päivystävänä upseerina. Jokainen mies pysähtyi paikalleen, sillä luutnantti Holappa tunnettiin yleisesti kovaluonteisena esimiehenä. Kerrottiin, että hän oli ollut jo useamman vuoden koulutuskiellossa raakojen otteidensa vuoksi; simputtajan roolissaan hän oli kuulemma ollut suoranaisten legenda, ilmiömäinen rättisulkeisten pitäjä ja armoton motivaatiokierroksille juoksuttaja. Näissä hurjissa tornihuhuissa oli varmaan aimo annos liioittelua ja suoranaisia valheitakin, mutta kai niissä jotain perääkin oli, koska miksipä muutenkaan Holappa olisi toiminut pelkkänä asevaraston huoltopäällikkönä. Metsäleireille hänellä ei ollut mitään asiaa.

— Haluaakos miehet vaikeuksia? Minä kyllä takaan ja vannon, että te joudutte vielä kuseen, ellei tuo sekoileminen lopu tähän paikkaan. Jokin tolkku tässä touhussa pitää

säilyttää, vaikka aamut onkin jo vähissä. Muistakaa, että tämäkin päivä kuuluu vielä varusmiespalvelun suorittamiseen. Jos sitä asiaa ei uskota kerralla, minulla kyllä riittää keinoja asioiden palauttamiseksi oikeille raiteilleen... Uskokaa se ihan hyvällä!

He kuuntelivat Holappa hiirenhiljaa. Lähimmät miehet näkivät, että Holappa näpelöi malttamattoman näköisenä vyöllään roikkuvaa pistoolikoteloä. Olisiko tämä toisarvoisiin tehtäviin väkipakolla siirretty kapiainen niinkin hullu, että raaskisi tarpeen tullen vaikka laukaista aseensa, ellei häntä muuten toteltaisi? Mistä sitä ikinä tiesi, kuinka järjettömiä ajatuksia hänen päässään liikkui, sillä eihän hänellä ollut kai enää mitään menetettävää, kun ylenemismahdollisuudetkin oli estetty ikuisiksi ajoiksi.

Kerrottiin, että Holappa oli heittänyt polttopulloja paikkakunnalla sijaitsevaan pakolaiskeskukseen ja että hän piti tapoinaan mukiloida pitkätukkaisia aseistakieltäytyjiä. Tältä pohjalta tuntui täysin mahdolliselta, että kohta heitä päin ammuttaisiin varoituslaukauksia, elleivät he antaisi suosiolla periksi tälle läpeensä turhautuneelle luutnantille.

— Minä tarjoan teille mahdollisuuden. Nyt kun juoksette heti takaisin yksikköön ja tulette asiallisesti uudelleen ruokalaan, tämä asia jää tähän. Ja joka jätkällä on sitten oltava samanlainen lakki päässä ja muutenkin yhdenmukainen vaatetus. Eikä tänne sitten löntystellä miten sattuu. Marssitte muodossa ja pidätte turpanne visusti kiinni. Kyllä teille on kaikki nämä asiat opetettu jo aivan ensimmäisinä päivinä. Tällaisen mahdollisuuden minä teille nyt annan... Onko selvä? Valinta on teidän.

Kukaan ei väittänyt vastaan puolella sanallakaan. Luutnantti Holapan käsky toteutettiin alta aikayksikön, eikä ihmeempiä mutinoita kuulunut silloinkaan, kun he olivat hetken poissa valvovan silmän alta.

Holappa myhäili tyytyväisen näköisenä ruokalan ovella, kun jalat nousivat täsmällisesti yhtä aikaa alikersantin huutamien tahdintoistojen mukaan. Kädetkin heiluivat

reippaasti kyljeltä toiselle, eikä yksikään pojankoltiainen tainnut edes hymyillä. Kuului vain maihinnousukenkien terävä kopse, kun joukkue siirtyi sisälle.

— No niin... Osaahan nämä jatkät vielä marssia. Hyvältä näyttää, oikein hyvältä... Nythän te olette kuin totisia torvensoittajia... Onneksi ymmärsitte oman parhaanne. No niin, menkäähän hörppäämään viimeiset aamuteet.

Vaikutti vähän siltä, että äskeinen välikohtaus käsitettiin kunnolla vasta aamiaispöydässä. Mihin olikaan kadonnut kaikki se uhoilu ja irtailu, kun muuan hermoromahduksen kokenut kapiainen oli laittanut heille kovan kovaa vasten? Itse asiassa tilanne oli ollut aika koominen. Ensin he olivat haistattaneet pitkät suurin piirtein koko armeijalaitokselle, mutta sitten he kuitenkin olivat olleet kuin pelokkaita alokkaita, kun eräs vähäpätöinen luutnantti oli hieman ärähtänyt heille.

Holappa oli ottanut heiltä luulot pois, sitä ei käynyt kieltäminen. Yksi tahaton hipaisu ladattuun pistooliin oli jo aiheuttanut heille melkoisen pakokauhun ja sen jälkeen Holappa oli sitten saanut ohjailla heitä aivan mielensä mukaan. Kuinka nöyryyttävältä se tuntuikaan näin jäljestäpäin ajatellen... Mitähän ne TJ-miehetkin olivat ajatelleet moisesta käyttäytymisestä? Varmaan ne olivat seuranneet heitä jostakin kauempaa ja nauraneet katketakseen tälle surkuhupaisalle näytökselle.

Reserviin lähteminen olisi voinut tapahtua paljon juhlavammin. Heidän maineensa oli mennyttä.

— Vitun Holappa kun kehtas vielä tulla komentelemaan. Meinasin kyllä sannoo sille pari valittuu sannoo... Että piehän äijä vähän pienempee suuta... tai kohta heitetään siut porukalla roskapönttöön... Mekomakkii konahtelija... muuan Joensuusta kotoisin oleva Hakkarainen murahti, kun oli syönyt puurolautasensa tyhjäksi.

— Eihän se kuspiä ois meille mittään mahtanu. Korkeintaan ois voinu viivästyttöö siviilin lähtemistä parilla

tunnilla. Kapiaisten uhkailuja ei pie ottoo täyvestä. Ei ne sua esmerkiks käyvä kehenkään kiinni, vaikka kukkaan ei ennää tottelis niitä. Sitten ne joutuuvat ihe kusseen ja mänettäävät virkasa, jos erehtyyvät sen virheen tekemään, Jormanainen säesti Hakkarasta.

Lukkiutunut tilanne laukesi, kun Holappaa käytiin mollaamaan kilpaa. Pian asiaa osattiin katsella jo aivan toisesta näkökulmasta ja muutamia naurunhörähdyksiäkin kuului omenan rouskutuksen lomassa. Väliäkö sillä, vaikka joku kaheli Holappa olikin hieman juoksuttanut heitä viimeisenä aamuna. Heille koittaisi kohta vapaus, mutta onnettomat kantapeikot joutuisivat kärvistelemään armeijan leivissä eläkkeelle saakka; kapiaisparat ne vasta saivatkin hajota loputtomiin aamuihinsa.

Lopulta tilanteen puiminen kääntyi jo siihen suuntaan, että he olivatkin totelleet Holappaa silkasta säälistä, vähän niin kuin pelkän vittuilun vuoksi, ettei tämä työurallaan täydellisesti epäonnistunut upseerintekele voinut naputtaa heille mistään asiasta. Kostakoon henkilökohtaisia patoutumiaan jollekin toiselle porukalle.

— Pitihän sitä kahjoo mallin vuoks totella. Mää tiijä ois käyny vaikka itkemään, kun kaikki ois vuan nauranu hälle, Jormanainen lausui ylimielisesti hymähtäen.

— Ja onhan se tietysti niinkii, että siviilissä vielä tavataan. Sillon suattaa Holapallakii lätty lätistä... Varsinnii jos on tullu kiskastuu vähän rähinäviinoo. Tuollanen saatanan Holappa on köykänen äijänkäppyrä meikäläisen kourissa... Lentää kun leppäkeihäs, kun mie murjasen kunnolla nuamatauluun! Hakkarainen sähähti ja heitti lakin päähänsä.

Pasi vilkaisi vastakkaisella puolella istuvaa Haataista ja heiltä petti pokka yhtä aikaa. Kukaan ei tuntunut ymmärtävän heidän äkillistä naurukohtaustaan ja heitä katsottiin vähintäänkin oudoksuen.

— Kovia jätkiä kuuluvat olevan, Haatainen tuumasi.

— Kyllä... Niin kovia jätkiä ovat, että johan tässä alakaa ihan pelottoo näin kylymähermosten tyyppien seurassa.

Heleppoohan se on selän takana uhhoilla vaikka mitä. Tosi tilanteessa sitten ollaan täysiä mammanpoikia... paskat männöö heti housuun, kun joku isompikenkänen vähän vuan ärjäsöö...

Hakkarainen oli jo noussut pöydästä, mutta pysähtyikin yhtäkkiä Pasin kohdalle. Hakkarainen tuijotti häntä murhaavasti, mutta eipä hän moisesta eleestä yhtään säikähtänyt vaan katsoi pelottomasti takaisin. Vaikka he eivät olleet koskaan varsinaisesti riidelleet, heidän välillään oli ollut alusta lähtien jotain jäynää, joka oli sitten tullut esille molemminpuolisena piilopiikittelynä tai jäätävänä hiljaisuutena. Aivan kuin he olisivat tehneet jo ensimmäisinä palvelupäivinä sanattoman sopimuksen, että lienee viisainta kun kumpikin meistä pysyttelee visusti omalla tontillaan nämä tulevat kuusi kuukautta.

Kai se sitten oli niin, ettei joidenkin ihmisten kanssa voinut koskaan tulla kovin hyvin toimeen, vaikkei taustalla olisi ollutkaan mitään ymmärrettävää erimielisyyden aiheutta. Joidenkin ihmisten olemuksessa ja käyttäytymisessä vain oli jotain sellaista, mikä tympäisi ja ärsytti jo ensi silmäyksellä.

— Mitäs se Piäkkönen tuas piätään aukoo?

— Sanoin mitä sanoin. Pittääkö toistoo?

Hakkarainen meni selvästikin aika neuvottomaksi, eikä osannut kuin kiristellä hermostuneesti hampaitaan. Ehkäpä tämä isokokoinen Pohjois-Karjalan poika oli tottunut siihen, ettei hänelle kukaan suutaan soitellut. Hän piti itsestäänselvänä oikeutenaan sanoa jokaiseen asiaan viimeisen sanan, eikä hän kyllä muutoinkaan toisia läsnäolijoita paljon kuunnellut. Ehkäpä juuri nämä ominaisuudet Hakkaraisen käyttäytymisessä olivat ärsyttäneet Pasia kaikkein eniten.

Kenties tilanne olisi kehittynyt avoimeksi konfliktiksi, ellei Jormanainen olisi nykäissyt Hakkarasta hihasta.

— Lähetään tupakalle. Ei tuohon paskiaiseen toinna liata käsiään. Ei kyllä tule ikävä tuollasta helevetin ilonpillaaajoo... Aina se on ollu sellanen perkeleen vastarannan kiiski.

— Samat sanat Jormanainen. Ei tule miullakaan teikäläistä ikävä.

Miehien poistuttua Pasi jäi Haataisen kanssa lusikoimaan puuronsa loppuun. He keskustelivat pitkän tovin niitä näitä, eikä kummallakaan tuntunut olevan mitään kiirettä päästä sovittelemaan siviilikamppeita.

— Hakkarainen ja Jormanainen oli mulukuimmat tyypit mejän joukkueessa. Kaikkien muihen kanssa tulin ihan hyvin toimeen, mutta näihen Pohjois-Karjalan ökkelöihen kanssa en piässy koskaan samalle aaltopittuuvelle.

— No tuskinpa olet ainoa, joka koki asiat samalla tavalla. Kai se on viisainta, kun samanhenkiset tyypit liikkuvat omissa porukoissaan. Kaikilla ei ne kemiat synkkaa niin kuin sanotaan...

Pasille iski jälleen melkoinen haikeus, kun he lopulta poistuivat ruokalasta, sillä tuskinpa hän Haataistakaan koskaan enää tapaisi tämän jälkeen, vaikka yhteisestä kapakkareissustakin oli jo ehditty keskustella puoliksi tosissaan. Kun ihmiset asuivat eri puolilla Suomea, sehän oli jo melkein mahdottomuus, että he olisivat voineet sattumalta törmätä toisiinsa. Ja kun elämä kuljetti yksilöitä eri suuntiin, hienot saunailtasuunnitelmat tuppasivat aina vain siirtymään jonnekin hamaan tulevaisuuteen.

Lohduttomalta tuntui sekin ajatus, että juuri kun jonkun uuden ihmisen kanssa alkoi löytyä yhteinen kieli, hänelle täytyi jo lausua jäähyväiset. Vähän sillä tavallahan Pasille oli käynyt viimeisimmässä seurustelusuhhteessakin. Oliko tämä maailman meno sitten muuttunut sellaiseksi, että se oli enää vain pelkkää hetkessä elämistä?

III

Pasi käveli vanhasta tottumuksesta suoraan tupakkapaikalle, vaikkei hänellä niin erityisen kovaa nikotiinin tuskaa ollutkaan. Hän oli yleensä vain sellainen satunnaispolttelija, mutta armeijassa aamuröökkin sauhuttelemisesta oli tullut hänelle säännöllinen tapa, jota ilman päivä ei tuntunut lähtevän ollenkaan käyntiin. Tupakkapaikalla oli mukavaa rupertella kavereitten kanssa kaikesta mahdollisesta maan ja taivaan välillä ja jos muuta puheenaihetta ei löytynyt, niin ainahan intin typerän tuntuista touhuista löytyi jotain jutunjuurta.

Kuinkahan monta rattoisaa tarinatuokiota he olivatkaan ehtineet viettää, kun kessuttelun lomassa oli käyty muistelemaan jotain keljuttavaa sulkeisharjoitusta tai inhottavaa esimiestä? Myös kapiaisten matkiminen oli ollut heidän päivittäistä hupiaan. Siinä oli pitänyt imaista useampi tupakka putkeen, kun jonkun kapiaisen erikoista puhetyyliä tai jotain muuta huvittavaa ominaisuutta käytiin oikein porukalla toistelemaan ja mallaamaan. Pasi oli loistanut näissä teatteriesityksissä vallan mainiosti, koska hänellähän oli tarkkailevat silmät, terävä muisti ja hieman imitoijan vikaakin.

Mutta seuraavana aamuna hänellä ei olisi enää tätäkään huvia. Tämä ajatus hiipi jälleen hänen mieleensä, kun hän asetti savukkeen huulilleen ja istahti tyhjälle penkille.

— No miltäs se nyt tuntuu, kun aamuja on nolla?

Pasi havahtui ajatuksistaan, eikä heti edes tajunnut, kuka oli esittänyt hänelle kysymyksen. Sitten hän huomasi, että myös lääkintämies Hyvärinen oli saapunut tupakkakatokseen. Hyvärinen jäi seisomaan oviaukon

vierelle ja alkoi kääriä sätkää. Pasi kaivoi savukerasian taskustaan ja ojensi sitä Hyväristä kohti.

— Pistähän tuosta palamaan.

— No tattista vaan... Mä yritin juosta sua äsken kiinni, että ehditään ees morjestaa ennen kuin sä lähdet himaan. Mä huusinkin että oota nyt vähän, mutta sä vaan paahdoit eteenpäin, etkä nähnyt etkä kuullut mitään. No sitten mä hoksasin, että meillähän on sama suunta ja annoin sun vaan mennä rauhassa.

— Ai jaa... Taisinpa sitten olla vähän ajatuksissani.

Hyvärinen istahti hänen vierelleen ja heitti oikean jalkansa rennosti vasemman pohkeen päälle ja heilutteli jalkateräänsä ilmassa niin kuin olisi kuunnellut jotain rytmikästä menomusaa.

Oikeastaan Pasi tunsi Hyvärisen paremmin kuin kenenkään toisen ruotukaverinsa, koska he olivat törmänneet toisiinsa useilla lomillakin. Hyvärisen tyttökaveri asui samassa kaupungissa kuin Pasikin ja kaiken lisäksi hän tunsi melko hyvin myös Pasiin entisen heilan. Tämä mielenkiintoinen yhteensattuma oli tullut ilmi jo ensimmäisen loman aikana, kun tytöt olivat tulleet toisiltaan tietämättä odottamaan samaa lomakuljetusbussia. Sen jälkeen he olivat käyneet muutaman kerran yhdessä kaupungilla iltaa istumassa.

Pasi tunsi olonsa hieman vaivautuneeksi Hyvärisen seurassa. Menneet asiat nousivat jälleen hänen mieleensä ja näkyivät entistäkin kaihoisammassa valossa. No, onneksi tämä Espoosta lähtöisin oleva lääkintämies oli kuitenkin käytökseltään melko hienotunteinen ja ymmärtäväisen oloinen.

— Niin miltäs se nyt tuntuu, kun aamuja on nolla? Sä et tainnut äsken kuulla, kun mä kysyin tätä samaa asiaa.

Pasi vilkaisi Hyvärisen hyväntuulisia kasvoja ja virkistyi hieman itsekin. Siinäpä taisi istua sellainen mies, joka ei oikeastikaan turhia murehtinut.

— Ka eipä tää nyt sen kummemmalta tunnu... Toisaalta tuntuu tietysti hyvältä, mutta toisaalta tuas ei. Oishan tiällä joutanu olemaan vaikka toiset kuus kuukautta... noin niinkun joutamisen puolesta...

Hyvärinen katsoi häntä mukamas kauhistuneena ja kokeili kädellään hänen otsaansa.

— Ei kai sulla Pasi oo vaan kuumetta? Sitten sä saat kyllä vielä jäädä tänne. Eihän sairasta miestä voi laskea siviiliin...

— Ka ihan terve mie kyllä oon. Mut jos nyt ihan vakavastikkii puhutaan, niin mikäs tiällä ois ollu ollessa vaikka vähän pitempään. Ruoka ja vuatteet tulloo talon puolesta ja päivärahatkii juoksoo koko ajan, vaikka oisit vempassa tai lomilla. Hammashuolto on ilimasta, eikä pyykinpesustakkaan tarvihe ihe ollenkaan huolehtii. Aina suat rättivarastolta puhtaat alusvuatteet ja vasta pestyt sukat. Eikä matkoistakkaan tarvihe maksoo ihe mittään, kun vuan muistat ilimottoo ihtes ilimasiin lomakuletuksiin. Kyllä kruunu pittää pojistaan huolen...

Hyvärinen nyökkäsi naurahtaen:

— No onhan se toisaalta noinkin. Enpä ole koskaan ollut missään muussa työpaikassa, jossa ois valmis safka neljä kertaa vuorokaudessa. Eikä täällä todellakaan tartte omaa fyrkkaa juuri ollenkaan, kun kaikki on periaatteessa maksutonta. Ja mistäpä Pasi löydät sellasen duunin, jossa saisit yhtä helposti sairauslomaa kuin intin touhuissa?

— Tuskinpa mistään. Eikä tiällä tarvihe ottaa vastuutakkaan paljon mistään. Tiet vuan just sen mitä käsketään niin kaikki sujuu hyvin. Ei yhtään vähempöö eikä yhtään enempee. Aivot suapi heitte narikkaan jo eka päivänä...

He juttelivat jonkin aikaa niitä näitä ja sytyttivät uudet savukkeet.

— No mitä sä oot sitten ajatellu ruveta puuhailemaan siviilissä? Kai elämä jatkuu vielä intin jälkeenkin.

— Ka eipä tässä taija olla muita vaihtoehtoja eissä kun jiahä työttömäks. Eihän miulla ollu työpaikkoo ennen inttiin

tulemistakaan. Eli siihen sitten palataan mistä joskus lähettiin. Oikeestaan mie oon siulle suorastaan katteellinen. Siulla sentään on varma leipä vielä kolome kuukautta.

— No älä nyt noin sano. Onhan tässä varusmiehen elämässä tietysti omat etunsa, mut kyllä täältä ihan mielellään poiskin lähtee... Onhan se nyt mukavaa päästä vapaana miehenä takaisin ihmisten ilmoille. Saat mennä ja tulla niinkun itte haluat, etkä oo kellekään kapparille tilitysvelvollinen mitä oot millonkii puuhaillu.

— Mut mitäs sanot siihen, kun siviilissä on vieläkki paskempi tilanne? Tiällä sentään on aina ollu kavereita ja juttuseuroo, mut huomispäivänä alakaa tuas se turhauttava lonkanvetäminen ja tympee yksinäisyys... Vituttaa se ankeus jo etukätteen... Itä-Suomessa on aika surkee työllisyystilanne. Eihän kukkaan työnantaja ota tällästä nuorta juippii töihin, kun ei oo työkokemusta oikein miltään alalta ja kun koulupohjanakkii on pelekkä ammattikoulu. Mistä vitusta sitä työkokemustakaan sitten koskaan suat, kun kukkaan ei ota ikinä töihin? Tiijä mitä tässä sitten tekis... kun kaikki jutut vuan männöö perseelleen...

Pasi ei edes huomannut, mistä päästä tämä purkautuminen oikein alkoi. Yhtäkkiä hän vain tajusi, että oli korottanut melkoisesti ääntään, vaikka tarinointi oli alkanutkin aivan leppoisissa merkeissä.

Sitten häntä jo hieman nolottikin oma avoimuutensa. Oliko se nyt aivan normaalia, että reserviin lähtevä nuori mies käyttäytyi niin kuin maansa myynyt rappioalkoholisti? Oliko hänen tulevaisuutensa todellakin niin lohduton, miltä se nyt näytti?

Hyvärinen kuunteli Pasia aivan rauhallisena, eikä ollut moksiskaan, vaikka joutuikin toimimaan hetken hänen sielunhoitajanaan. Vaikutti jopa siltä niin kuin Hyvärinen olisi osannut odottaa jotain tämäntapaista keskustelua.

— Sä taisit ottaa aika raskaasti, kun Sanna jätti sut ja lähti omille teilleen?

Pasilta meinasi mennä aluksi sormi suuhun, kun toinen osapuoli siirsi keskustelun näin luontevasti hänen arimpaan kohtaansa. Mutta jos nyt täysin totta puhuttiin, kai hänen mieltänsä vaivasi eniten juuri se seurustelun päättyminen. Tuskin hän olisi ottanut työttömyydestäkään niin suuria paineita, jos rakkausrintamalla olisi mennyt hyvin. Jos Sanna olisi ollut vielä kuvioissa mukana, olisiko hän edes muistanutkaan, että seuraavana aamuna hänen pitäisi lampsia ensimmäiseksi työvoimatoimistoon ilmoittautumaan työttömäksi työnhakijaksi?

Kai se sitten oli niin, että hän lukeutui niihin miehiin, jotka eivät osanneet elää ilman naista. Kun nainen kulki hänen rinnallaan, kaikki muutkin asiat näkyivät myönteisemmässä valossa ja ratkesivat jotenkin aivan omalla painollaan. Vasta sitten hän tunsi elävänsä täyttä elämää, kun sai nukkua yönsä naisen vierellä.

— Niin ei meidän oo pakko puhua Sannasta, jos se on sulle liian kipeä aihe, Hyvärinen lausui hetken hiljaisuuden jälkeen.

— Puhutaan vuan... Eihän se asia kiertelemälläkään sen viisaammaksi tule. Se on kyllä totta, että helevetin raskaasti mie oon tään jutun ottanu. Ei mieli mettä keitä... Jotenkii niin turhauttaa tää koko elämä... kun yhenkään akan kanssa ei tunnu hommat sujuvan... Olikohan tää nyt jo kolomas päin persettä päättyny seurusteluyritys. Ja kaikki on tapahtunu reilun parin vuoven sisällä. En mie halluu liehuu missään irtosuhteissa. Ihan vakituisen emännän mie halluisin löytee. Sellasen naisen, jonka kanssa vois vaikka männä kihloihin ja muuttoo saman katon alle... ja ehkä jopa suaha perreenlissäystä sitten aikanaan...

— Jospa sä oot ettiny sitä muijaa liian määrätietosesti? Kun sekin vanha viisaus pitää aika usein paikkansa, että eihän se oikee kumppani etsimällä löydy. Se löytyy sattumalta, jos on löytyäkseen. Kaikella on aikansa.

— Ka niin... Voipihan se tietysti olla vähän niinkii. Mutta on siinä oltava ihekkii aktiivinen, jos sen pysyvän suhteen

meinoo ikinä suaha aikaseks. Ei ne naiset tule kettään kottoo hakemaan.

— Juu... Totta kai äijän on pidettävä aina silmät ja korvat auki.

Kun alkuestot oli ohitettu, Pasia ei nolottanut enää lainkaan omista parisuhdeongelmista kertominen. Kolmannet savukkeet sytytettiin ja vilkas keskustelu vain jatkui. Kävi ilmi, että Hyvärinen oli aikonut tulla jo monta kertaa hänen juttusilleen, kun oli pannut merkille hänen alakuloiset ilmeensä ja vaisuhkon käyttäytymisensä. Oli heidän onnensa, ettei paikalla ollut nyt ylimääräisiä korvia.

— Minkä takia Sanna sitten lemppas miut pihalle? Onko Anne kertonu siitä mittään siulle?

— Sanna kävi seurustelemaan uudestaan sen entisen kundinsa kanssa. Oliko se nyt joku Kimmo vai mikä lie...

— Just joo! Niinpä tietennii... Eli vanha suola kävi sitten kuitenkin vielä janottamaan, vaikka alussa puhuttiin jottain ihan muuta. Voi perkeleen perkele! Se siitä akkojen rehellisyyvestä. Jätkän pitää kyllä selittää juurta jaksain kaikki entiset suhteensa ja jokkainen kapakkareissusa, mutta ihe sitten pimitettään tietoo vaikka kuinka paljon ja juonitaan selän takana ties mitä. Saatana miten kieron tempun se ämmä teki miulle...

— Et sä todellakaan tiennyt tästä mitään?

— No kyllähän mie jottain tämäntapasta kaiken aikoo aavistin, mutta en mie nyt helevetti vieköön ois uskonu, että Sanna vois oikeesti olla näin katala. Sinisilimänen typerys mie taisin sitten olla? Mutta aika hyvä pokka sillä akalla kyllä oli... Viikkoo ennen sitä viimestä iltoo se puhu miulle jo sellasiakii, että miltähän se tuntus olla rouva Pääkkönen ja niin edelleen. Ja että kuinka paljon hiän tykkee miusta ja kuinka rakas mie hälle mukamas oon... Eikö tuo nyt kuulosta aika ouvolta?

— Kieltämättä se kuulostaa hyvin oudolta. On naisia, joiden käyttäytymistä on mahdotonta koskaan ymmärtää.

Mut onneks kaikki muijat ei oo kuitenkaan sellasia.

Mitä enemmän Pasi pyöritteli asioita mielessään, sitä selkeämmin hän alkoi käsittää kaiken tapahtuneen. Kun hän muisteli oikein tarkasti Sannan reaktioita eri tilanteissa, oikeastaan koko suhde alkoi jo tuntua sen suuntaiselta, että ei kai se sitten voinutkaan päättyä mihinkään muuhun kuin eri teille lähtemiseen.

Hän oli ihmetellyt kaiken aikaa, miksi Sanna oli puhunut niin vältellen edellisestä poikakaveristaan; asioiden kiertely ja tunteiden kieltäminen kuulosti aina jotenkin epäilyttävältä toiminnalta, kun kyseessä oli ihmisen menneisyys. Pasi oli saanut tietää puoliksi vahingossa senkin epäilyksiä herättävän seikan, että Sannan ja Kimmon pitkä suhde oli päättynyt vain muutamia viikkoja ennen heidän seurustelunsa alkamista. Toisin sanoen tyttö oli hypännyt suoraan suhteesta suhteeseen. Kuinka ihmeessä Sanna sitten olisi voinut olla valmis uuteen rakkauteen, kun entisetkin haavat olivat vielä kärsimättä?

Jostakin kumman syystä Pasi oli kuitenkin sulkenut silmänsä tältä kaikelta. Jos hän olisi toiminut vähänkään viisaammin, kai hän olisi laittanut merkille, että Sannalla oli ollut kummallisen paljon sellaisia puhelinsoittoja, joita hän ei saanut sivusta kuunnella. Kuinkahan usein tyttö olikaan poistunut parvekkeelle juttelemaan mukamas jonkun henkiystävänsä tai äitinsä kanssa, kännykkään ilmestyneistä salaperäisistä tekstiviesteistä puhumattakaan.

Kai se sitten oli niin, että oikein kunnolla ihastuessaan nuorukainen oli niin sokea, ettei hän nähnyt ihastuksensa kohteessa kuin ne asiat, jotka sattuivat häntä miellyttämään. Oliko rakastuminen pelkkää tietoista valhetta, jossa kiinnytettiin vain omaan päässä kehitettyyn mielikuvaan toisesta ihmisestä? Ja kun se todellinen ihminen sitten tuli esille, järkytys oli tietenkin aivan musertavan tuntuinen.

— Vuan vittujakos tuota sen enempöö märehdimmään. Sanna on nyt ollutta ja männyttä... Yhteen akkaan ei pie

jämähtee kiinni loppuiäkseen. Ei varsinkaan, jos se on tuollanen helevetin kusettaja, Pasi lausui jämäkästi ja löi nyrkillä polveensa.

— Toi on oikeeta puhetta. Maailma on täynnä vapaita mimmejä. Eikä ne kaikki voi todellakaan olla samanlaisia tuulellakäyviä oikuttelijoita. Yhden paskiaisen takia ei pidä tuomita koko naissukupuolta. Sanna oli vaan yks vosu tuhansien joukossa.

— Vuan onhan tässä kieltämättä aika pettynyt olo... Sellanen fiilis, että Sanna tais käyttää minnuu vuan henkisesti hyväkseen. Mitä muutakaan mie hälle olin kun pelekkä väliaikanen lohtusuhde? Joku Kimmon korvike, joka kelepas vuan hetkelliseksi leikkikaluks... Oli nyt jonkun aikoo miun kanssa, kun ei kettään toistakaan just siihen hättään löytänyt. Sai ottaa sellasen luovan aikalisän meikäläisen seurassa. Ja sitten kun Kimmo näytti vähän vihreetä valloo, niin heti lähetettiin sen matkaan tussukka märkänä... En mie niinkään ossoo olla sille Kimmolle vihanen, mutta Sannalle oon kyllä kieltämättä aika vihanen. Suuremmassa vastuussa Sanna on tästä sopasta kun joku Kimmo, joka on ehkä ihekkii joutunu olemaan Sannan pilluterrorismin uhrina. Kyllä tällänen touhu syöpi miestä!

— Mä uskon sen. Ihan oikeutetusti sä oot Sannalle katkera. Ja vitutus ei mee ohi kun ajan kanssa. Mä tiedän sen omastakin kokemuksesta.

Tupakkapaikkaa kohti saapui muutamia varusmiehiä ja yksi tyttösotilaskin. Pasi hyvästeli juttukaverinsa kädestä pitäen ja toivotteli hänelle hyvät jatkot.

— Pää pystyyn Pasi. Pidä lippu korkealla!

— Joo, yritetään pittee...

Pasi käveli ripeästi yksikköön, eikä jaksanut enää ajatella yhtään mitään. Vastaa tuli yksi kapiainenkin, jolle hän veti kättä lippaan refleksinomaisesti.

IV

Itse kotiuttaminen tapahtui varsin nopeasti ja koruttomasti. Kun viimeiset valtion kamat oli käyty luovuttamassa rättivarastolle, komppanianvääpeli komensi heidät neliriviin päivystäjän pöydän eteen ja tarkasti, olivatko he riittävän mallikkaassa kunnossa lähteäkseen reserviin. Toimitus haaskahti pelkältä muodollisuudelta, mutta kai se sitten piti suorittaa edes mallin vuoksi, kun se kerta oli merkitty päiväohjelmaan.

Komppanianvääpeli käveli käytävällä muutaman kerran edestakaisin ja sanoi katsovansa, oliko jokaisen miehen niskavillat riittävän lyhyet. Sitten hän mukamas nuuhki ilmaa, ettei kukaan heistä vaan ollut korkannut siviiliinlähtöpulloaan liian aikaisin. Pasia meinasi käydä naurattamaan, koska olihan koko toimitus aika teatraalisen tuntuinen; tuskinpa pienikokoinen vääpeli olisi edes huomannut, vaikka joku yksittäinen sotilas olisi heilunut kolmen promillen kännissä takarivissä.

Heidät komennettiin viimeisen kerran kyykkyyyn ja ylös, jonka jälkeen vääpeli piti heille omasta puolestaan lyhyen hyvästelypuheen. Puhe oli todellakin vain muutaman minuutin pituinen, koska varsinaiset juhlapuheethan oli jo pidetty edellisenä päivänä kotiuttamisjuhlassa, jossa oli ollut paikalla kaikki isot pamput rykmentinkomentajasta ja sotilaspastorista lähtien.

Pasi heristi korviaan ja erotti yksitoikkoisesta puheenpälpätyksestä sellaisia yleviä käsitteitä kuin "suomalaisen miehen sisu ja vastuu", "asevelvollisuusarmeijan etuisuus palkka-armeijaan verrattuna", "kansamme uljaat sotilasperinteet" sekä "viime sotien mittavista uhrauksista aiheutuvat velvoitteet". Hän

hymähti mielessään, kun kaljupäinen luutnantti jaksoi hokea vielä lähdön hetkelläkin noita samoja iänikuisia fraaseja, joita heidän kovaan päähänsä oli yritetty takoa ensimmäisestä oppitunnista lähtien. Toisaalta hän tunsi luutnanttia kohtaan hienoista myötätuntoakin, koska tuskinpa kukaan edes kuunteli eläkeikää lähestyvän opistoupseerin viimeistä puhetta. Aina kun luutnantti käänsi päätään toiseen suuntaan, hänelle virnuiltiin ja irvisteltiin joka suunnalta.

— Eiköhän nää höpötykset oo jo kuultu tarpeeks monta kertoo... Ois tässä jo parempookii tekemistä kun kuunnella yhen vähä-ällysen munapiän honotusta... jostakin takaa kuiskattiin.

Ehkäpä luutnantti kuuli äskeisen kuiskauksen, koska hän sekosi hieman sanoissaan ja toivotti heille samoin tein onnea ja menestystä tulevaan elämään.

— Kertausharjoituksissa sitten tavataan. Toivon ja uskon, että monet teistä innostuvat jossakin vaiheessa myös vapaaehtoisesta maanpuolustustyöstä. Joten tervetuloa reserviläisjärjestöjen toimintaan! Se on ihan mukava ja kehittävä harrastus, jossa fyysinen kuntokin pysyy yllä.

— Ai että vapaaehtosesti lähettäs mehtään kantelemmaan jottain vitun telamiinoja ja telttalaatikoita... Elähän ukko unta niä... takaa taas Murahdettiin.

Tämän lausahduksen luutnantti ainakin hoksasi, koska hänen ilmeensä muuttui hetkessä hyvin tuikeaksi. Pasi valmistautui jo kuulemaan äkäisen saarnan, koska luutnantti oli selvästikin loukkaantunut sellaisista mutinoista. Vastoin hänen odotuksiaan luutnantti ei kuitenkaan käynyt karjumaan, eikä järjestänyt heille mitakaan ikävyvyksiä; kai hän sitten jotenkin luovutti, kun näki edessään lauman siviiliasuisia nuoria miehiä, jotka vain odottivat malttamattomina sotilaspassin saamista.

Kenties iäkäs aktiiviupseeri mietiskeli, kannattiko näille hyypiöille sanoa enää yhtään mitään. Jos heille yritti sanoa jotain ylevää ja rohkaisevaa, sekin puhe tuntui kaikuvaan

kuuroille korville. Painukoot sitten kaljaa kittaamaan, kun kerta niin kiire näytti olevan.

— Näkemiin pojat!

— ... kemiin... rra... nantti... porukka vastasi epäselvästi.

Komppanianvääpeli poistui omaan työhuoneeseensa kipakoin liikkein. Pasi huomasi pohtivansa, että eipä tuo armeijan kantapeikonkaan vakanssi tainnut olla mikään unelmahomma, vaikka leipä olikin varma ja eläkeikä normaalia alhaisempi. Kuinkahan turhauttavalta se tuntuikaan opettaa samoja asioita vuodesta toiseen? Aina vain tuli uusi saapumiserä, jonka kanssa kaikki toiminta aloitettiin taas nollapistestä ja jonka kanssa koettiin jälleen ne iänikuiset sopeutumisvaikeudet ja kurinpidolliset ongelmat. Ehkäpä se oli aivan yhtä epäkiitollista työtä kuin jokin tvlupamaksujen tarkastaminen: eli vihan ja katkeruuden sait vain palkaksesi, kun yrittäjä hoitaa työsi kunnolla.

He lampsivat aakkosjärjestyksessä komppanianpäällikön luokse noutamaan sotilaspassejaan ja palvelutodistuksiaan. Muuan kotiutuva vänrikki huuteli heidän nimiään listalta, eikä koko toimitukseen kulunut kuin vajaat puoli tuntia, sillä eihän se vienyt aikaa kymmentä sekuntiakaan, kun kapteeni Helminen vain puristi jokaisen miehen kämmentä ja ojensi tälle paperit kouraan.

Pasikin marssi vuorollaan kapun huoneeseen. Helminen ei ehtinyt edes katsoa häntä silmiin, kun he kättelivät. Niin kai se sitten oli, että armeijassa hänen kaltaisensa tuiki tavalliset rivimiehet olivat suurille herroille vain lukuja tilastoissa, samaa harmaata massaa, joka ei herättänyt tunteita sen enempää puolesta kuin vastaankaan. Yksilö ei ollut mitään, ellei hän kuulunut johonkin suurempaan kokonaisuuteen.

— No niin Pääkkönen. Onnea siviiliin!

— Kiitän, herra kapteeni.

— Seuraava! Helminen karjaisi.